

Böjt 3. vasárnapja (Oculi)

► 1Kir 19,1–8

Új nap – új kegyelem

A vasárnap jellege

Böjt 3. vasárnapja, Oculi vasárnap a 25. zsolttár 15. verséről kapta nevét: „Szemem állandóan az Úrra néz, mert ő szabadítja ki lábamat a csapdából.”

A böjti negyvennapos előkészületi idő a Szentírás negyvenes számmal összefüggő eseményeihez tartozik. „Ezek mind az átmenet, az előkészület, a bűnbánat, a megvilágosodás időszakai. Így a 40-es szám jelképes értelmű, nem időhosszat jelent, hanem belső tartalmat, »időteret.«” (HAFENSCHER 2010, 325. o.)

A vasárnap mottója: „Az Isten Báránya” liturgikailag még nem nagypéntek üzenetét hordozza, hanem Krisztus keresztségének erejét helyezi középpontba, amire abban az esetben is támaszkodhatunk, amikor keresztyén hitünk miatt ér igaztalan támadás a világ, a szűkebb vagy tágabb környezetünk részéről (VÉGHÉLYI 2001, 112. o.).

A lekción az egyház és a hívő ember harcát tükrözik a bűn, a gonosz és a sötétség erői ellen. Az evangéliumi szakasz Jézus győzelmét mutatja be az ördög felett (Lk 11,14–28), és arra mutat rá, hogy Krisztus hatalma erősebb minden más erőnél. Az epistolai igeversek (Ef 5,1–9) pedig kiemelik, hogy az Úr világosságában járva a hívő ember is a vilá-

gosság fia lehet, és reménységgel nézhet szembe a sötétséggel és a gonosszal (JÁNOSY 2008, 26. o.).

A kijelölt textus 1Kir 19,1–8 szakasz Illés próféta történetén keresztül kapcsolódik a vasárnaphoz: a testi-lelki mélypontra, üldöztetés és kiábrándultság közepette lévő próféta Isten gondoskodása által új erőre kap. Oculi vasárnapjának célja az Istenbe vetett hit és a lelki megújulás megerősítése, amely során a hívő ember Isten gondoskodásában és szabadításában talál új erőt.

Amit a textusról tudni kell

A textus eseményei közvetlenül a Karmel-hegyi istenítélet után következnek, ahol Illés megöleti a Baal-papokat, bebizonyítva, hogy az Úr az egyetlen igaz Isten. Ezt követően Jezabel, Aháb király felesége, a Baal prófétáinak védelmezője bosszút esküszik, és halálosan megfenyegeti Illést.

A tettek prófétájaként fellépő Illés, aki korábban Isten erejét és hatalmát képviselve bátran kiállt Aháb király előtt (17,1; 18,17–19), és hős tettek sorozatát hajtotta végre, most a félelem csapdájába kerülve, kétségbeesetten menti az életét.

Az események kortörténeti háttere szerint Illés fellépésének idején Izrael népe vallási megsz-

tottságot élt meg, a Jahve- és Baal-kultusz szembenállása súlyos belső válságot okozott.

Illés konfliktusa és mélypontja így nemcsak egyéni, hanem a hívő ember lelki, vallási, hitbeli válságának, kétségeinek és küzdelmeinek tükré is. A négy gyakran elfordult az Úrtól, és a környező népek bálványimádó szokásait követte, miközben Illés szenvedélyesen küzdött azért, hogy Izrael újra felismerje és elfogadja az egy igaz Istenhez való hűség fontosságát.

Illés menekülésének és megfáradásának érzelmi fordulata amennyire meglepő, éppen annyira emberi vonatkozású is, mert ahogyan Jakab 5,17-ben is olvassuk: „*Illés hozzánk hasonlóan esendő ember volt.*” Magasságok és mélységek közepette szembe-sül saját határaival, az isteni szolgálat nehézségeivel, döntéseinek és tetteinek a következményeivel.

Az életét teljesen Istennek szentelő próféta fizikai menekülése egyben lelki küzdelmeinek és kétségeinek útja és Isten keresésének folyamata is. A pusztában, ahol mélységes lelki kimerültségében, magányosan, szolgája nélkül ül le egy rekettyebokor alatt, kétségbeesetten kéri Istent, hogy vessen véget életének (akárcsak Jónás vagy Jób), mert hiábavalónak és értelmetlennek lát mindent (BARTHA 1976, 657–658. o.).

A textus nemcsak Illés összeomlására koncentrálna, hanem az angyal megjelenésével Isten gondoskodását helyezi középpontba. Isten angyala kétszer is megjelenik, ételt és italt ad Illésnek, hogy fizikailag és lelkileg is megerősítse az előtte álló útra. Ezáltal lesz képes arra, hogy negyven nap és negyven éjjel vándoroljon a Hóreb hegyére, az Istennel való találkozás szimbolikus helyére.

A perikópa megértése

A Királyok első és második könyvének teológiai jelentőségét a deuteronomista történetírás szemlélete határozza meg, amely az eseményeket teológiai hitvallásként és bűnvallásként értelmezi. Ezek a könyvek nem pusztán történeti feljegyzések, hanem üdvtörténeti narratívák, amelyek Isten népevel való kapcsolatát tárják elénk (uo. 618. o.).

A perikópa korszakának vallási válságát az el-

ső parancsolat (2Móz 20,3) és a mózesi szövetség megszegése jelentette, amelyek az egyistenhit kizárólagosságát hirdették. Az, hogy Izrael királya idegen isteneket helyezett előtérbe, nemcsak személyes, hanem nemzeti bűn is volt. A hároméves szárazság (1Kir 17,1) Isten ítéleteként értelmezhető, amely rámutatott Baal termékenységistenként való hatástalanságára, valamint az Úr mindenképp feletti szuverenitására (KARASSZON 2021, 80–81. o.).

Baal prófétáinak lemészárlásával a megtorlás törvénye, a „szemet szemért, fogat fogért” elv érvényesült. Jezabel reakciója ezt az erőszakos logikát tükrözte. Westermann szörnyű ténynek nevezi azt, hogy „a próféta itt nemcsak Isten hírnöke, hanem Isten ítéletének saját kezű végrehajtója is”. Ez pedig egyedül itt történik meg a prófécia történetében (WESTERMANN 1997, 150. o.).

Illés hitt abban, hogy Isten akaratát cselekszi, később azonban kétségek között találta magát, vajon valóban helyesen cselekedett-e. A bűntudat és az összeomlás érzése kerítette hatalmába, tudta: parancsot szegett a mézárálással. Isten azonban nem hagyta őt kétségek között, a Hóreb hegyére vezeti, éppen oda, ahol a Tízparancsolatot adta Mózesnek és népének (2Móz 24,18).

A negyvennapos vándorlás a bibliai hagyomány szerint az isteni kinyilatkoztatás előtt álló időszakot jelképezi. Illés találkozása Istennel ezen a helyen új irányt hozott számára, amelyben megmutatkozott Isten igazságos akarata (GYÖKÖSSY 2000, 110–118. o.).

Illés története a hívő ember lelki megújulásának ívét mutatja be: a kimerültség és kétség állapotától a remény és szolgálatkészség helyreállításáig. Ez párhuzamba állítható Oculi vasárnap üzenetével, amely a sötétséggel való küzdelemben, a külső és belső harcok közepette Isten Bárányára emeli tekintetünket, aki a szeretet törvényét hozza el számunkra.

Igehirdetési vázlat

Kétség és mélység

A prédikáció kezdőpontja lehet Illés lelkiállapotának bemutatása, ahol a próféta a kétség és kime-

rültség mélypontján van. Illés hősként állt a Karmel hegyen, mégis menekülni kényszerült. Hogyan értjük meg ezt a paradoxont? Bemutatva a korabeli társadalmi és vallási konfliktusokat, a próféta példáján keresztül beszélhetünk a hit harcaiban való megállásról, a tettrekészségről és bátorságról, amely nélkül nincs győzelem. Ugyanakkor annak megvilágítása is hangsúlyos, hogy a győzelem után kudarcok is jönnek, és a hit emberei sem mentesek a kétségektől, félelmektől és mélységek megélésétől. A kétségbeesés mély küzdelmei azonban nem végpontok, hanem állomások az ember életének útján.

Angyali érintés

Az igehirdetés íve tovább haladhat afelé, amikor Isten jelenléte és segítsége kézzelfoghatóvá válik az angyal érkezésével. Az angyal érintése, a menyeyei gondoskodás, a testi és lelki felüdülés szimbóluma. Az egyszerű, mégis nagy jelentőségű cselekedet – a kenyérrrel és vízzel táplálás – azt mutatja, hogy Isten nem csupán a lélek dolgaira figyel, hanem az ember egész valójára, beleértve a legföldibb szükségleteket is. Ezen a ponton Illés történetéből kiindulva párhuzamot lehet vonni a mai emberrel, aki szintén hajlamos elfelejteni, hogy Isten gondoskodása minden élethelyzetben jelen van. Beszélhetünk arról, hogy „angyalok” ma is érkezhetnek: egy baráti szó, egy váratlan segítség, egy bátorító érintés vagy egy új lehetőség formájában. Ezekben az apró jelekben ismerhetjük fel Isten valóságos jelenlétét.

A kétségből a remény felé vezető út Isten gondoskodásának felismerésén és az erre adott bizalomteljes válaszunkon keresztül válik teljessé. Ahogy Illés új erőt merített az angyal érintéséből, úgy mi is erőt nyerhetünk a mindennapok kihívásaiban, ha felismerjük, hogy Isten gondoskodása nem szűnik meg, és mindig új lehetőséget kínál a továbblépéshez.

Új nap – új kegyelem

Az igehirdetés csúcspontjaként beszélhetünk a textus központi üzenetéről, a megújulás és az új-rakezdés lehetőségéről.

A Hóreb-hegyhez való eljutás, a negyvennapos vándorlás Illés számára nem csupán fizikai út, hanem a belső átalakulás, a lelki megtisztulás és a kegyelem megtapasztalásának folyamata, amelynek végén találkozik Istennel, és új irányt, új erőt kap a szolgálat folytatásához. A Hóreb-hegy mint a találkozás szent helye a szemek és szívek célpontjává válik.

Hangsúlyozzuk, hogy a böjti időszak negyven napja is erre a célra mutat: a mélységből a reményen át a magasság felé, Hóreb hegye felé vezet utunk, „egyedül a kegyelem” által. Luther Márton *Sola gratia* tanításával összhangban megerősíthetjük, hogy Isten kegyelme nem függ a múltunktól, a győzelminktől vagy vereségeinktől, és nem függ az érzéseinktől, gondolatainktól vagy teljesítményüinktől sem, hanem Isten ajándéka számunkra, amely a Bárányra tekintve, hit által lehet a miénk. A hite miatt üldözött ember éppen hite által nyer kegyelmet.

A Hórebre tartva, a Bárányra, Krisztusra tekintve tapasztalhatjuk meg, hogy Isten kegyelme által minden nap új lehetőség arra, hogy új irányt és új célt kapjunk. Az új nap kegyelme arra tanít, hogy Isten jelenlétében és szeretetében éljünk, és ebből merítsünk erőt az élet küzdelmeihez, kihívásaihoz. Ez a kegyelem nem csupán személyes megújulás, hanem küldetés is, amely továbbvezet a szolgálat és az elhívás betöltése felé.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Mt 11,28–30; 2Kor 12,9–10

Énekek

EÉ 188; 194; 269

Imádság

Drága Urunk, taníts bennünket a te kegyelmedben bízni, hogy életünk minden napját új lehetőségként lássuk. Adj erőt, hogy a reményre tekintsünk, és segíts meglátni, hogy még a nehézségekben is te vezetsz minket a Hóreb hegyére, ahol találkozhatunk veled. Formáld és újíts meg minket, mutass új

utakat, amelyeken a te dicsőségedet szolgálhatjuk. Köszönjük, hogy kegyelmed nem múlik el, hanem minden nap új esélyt ad az újrakezdésre. Ámen.

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Isten kegyelme nem ismeri a pontot, még a veszszőt sem. Amikor legkevesbé várod, azt mondja: ÉS...”

GYÖKÖSSY Endre (1913–1997) református lelkész, pszichológus, egyházi író (2000, 64 o.)

„A kegyelem: Isten alkalmazott szeretete. Két szó jellemzi: *mégis és újra!* Isten meg nem érdemelten alkalmazza ránk szeretetét. Nem érdemeljük meg, Ő *mégis és újra* alkalmazza, azaz újrakezdi velünk. Ez a kegyelem lényege!”

GYÖKÖSSY Endre (2000, 70. o.)

Felhasznált irodalom

BARTHA Tibor (szerk.) 1976. *Jubileumi kommentár. A Szentírás magyarázata.* 2 köt. Református Zsinati Iroda, Budapest.

GYÖKÖSSY Endre 2000. *Döntő órák, nagy pillanatok.* Szent Gellért Kiadó, Budapest.

HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben.* Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszéke, Budapest.

JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása.* 2. jav. kiad. Fraternitas Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.

KARASSZON István 2021. *Az Ószövetség teológiai üzenete.* Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest.

VÉGHÉLYI Antal 2001. Böjt 3. vasárnapja (Oculi). 1Pt 1,17–21. *Lelkipásztor*, 76. évf. 3. sz. 112. o.

WESTERMANN, Claus – GLOEGE, Gerhard 1997. *A Biblia titka. Bevezetés a Bibliába.* Kálvin Kiadó, Budapest.

■ VÁRÓCZINÉ ELEKES ARANKA